

Inriktningsdokument för

UNGDOMSMOTTAGNINGAR i Västra Götaland

2011 - 2015

Rekommenderat av samrådsorganet
Västra Götalandsregionen och VästKom
2011-04-26
Antaget i hälso- och sjukvårdsutskottet
2011-05-04

Detta inriktningsdokument är gemensamt för Västra Götalandsregionen och länets 49 kommuner. Det ska ligga till grund för lokala avtal och överenskommelser om ungdomsmottagning.

Grundförutsättningar

Ungdomsmottagningen ska utifrån en helhetssyn möta unga kvinnor och män och utgå från ungdomars behov oavsett religion, kulturell bakgrund, funktionsnedsättning eller sexuell läggning. Kommun och region samverkar genom ungdomsmottagningen kring den gemensamma målgruppen ungdomar. Barnkonventionens fyra grundprinciper är vägledande för verksamheten: barnets rätt att inte diskrimineras, barnets bästa i främsta rummet, barnets rätt till liv och utveckling samt barnets rätt att få uttrycka sina åsikter.

Övergripande mål

Ungdomar ska erbjudas stöd under hela uppväxttiden och ges förutsättningar utifrån sina livsvillkor för att göra hälsosamma val av levnadsvanor. Ungdomsmottagningen ska främja fysisk och psykisk hälsa samt stärka och hjälpa ungdomar i övergången mellan ungdom och vuxenliv.

Verksamheten vid ungdomsmottagning omfattar följande huvudområden:

- Levnadsvanor och livsvillkor
- Samlevnad och relationer
- Sexuell reproduktiv hälsa och rättigheter
- Psykisk hälsa

Grunduppdrag

Ungdomsmottagningen utgör tillsammans med bland annat skolans elevhälsa och socialtjänstens förebyggande verksamhet basnivån för ungdomar till och med 24 år när det gäller hälsofrämjande, förebyggande och tidiga insatser. Ungdomsmottagningen ska ses som ett komplement till övrig hälso- och sjukvård.

Tillgänglighet till specialistnivå är en förutsättning för att ungdomsmottagningen kan fokusera på sitt grunduppdrag.

Verksamheten

Med ungdomsmottagning avses i detta dokument en lättillgänglig och öppen mottagningsverksamhet dit unga människor söker sig på eget initiativ för att få råd, stöd och behandling.

Arbetsättet är främst främjande och förebyggande men mottagningen ska också erbjuda stödjande och behandlande insatser.

Ungdomar som söker sig till mottagningen ska känna sig sedda, trygga och tillitsfulla i mötet samt att deras frågor och problem respekteras och tas på allvar. Tillgängligheten ger stora möjligheter till tidig upptäckt av begynnande ohälsa och möjlighet till tidiga insatser.

Verksamheten vid ungdomsmottagning ska utgå från lokala förutsättningar och ungdomars behov. Kunskaper om ungdomars hälsa/ohälsa, omvärld, levnadsvanor, livsvillkor och demografi identifieras dels på strukturell/övergripande nivå, dels utifrån lokal kunskap.

Verksamheten ska präglas av helhetssyn vilket innebär att kroppsliga och psykiska frågeställningar och symtom kan förstås i ett individuellt utvecklingsperspektiv och i ett föränderligt socialt sammanhang. Arbetet ska bedrivas både på individ- och gruppnivå utifrån samarbete i team, såväl inom mottagningen som ute i samhället.

Ungdomsmottagningens verksamhet ska göras känd bland ungdomarna.

Kompetens

Tvärprofessionell kompetens; medicinsk, psykologisk och psykosocial på mottagningen ger ungdomar möjlighet att på ett och samma ställe få råd och stöd i de olika frågor och problem som utvecklingen från barn till vuxen medför.

För att kunna möta ungdomar utifrån deras behov och förutsättningar kräver uppdraget specifik kompetens om ungdoms- och genusperspektiv, biologiska, psykologiska, sociala aspekter på tonårsutveckling, sexualitet och sexuell identitet.

Interaktionen mellan individ, familj och samhälle är viktiga för att förstå den unga människans situation och förutsättning för utveckling och hälsa. Ungdomsmottagningens personal bör ha kunskap om ungdomskultur och ungdomars livsmiljö för att kunna förstå och hjälpa ungdomar.

Ungdomsmottagningen utgör en kunskapskälla lokalt om ungdomar och deras utveckling.

Samverkan

Ungdomsmottagningens verksamhet förutsätter samverkan med andra aktörer som berörs i frågor om barn och ungdomars välbefinnande.

Huvudmannaskap och samverkansavtal

Kommunernas ansvar regleras i socialtjänstlagen och skollagen. Socialtjänstlagen innehåller ansvar för uppsökande verksamhet, att göra sig förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen, främja en allsidig personlighetsutveckling hos barn och ungdomar samt att ge råd och stöd till enskilda som behöver det, medan elevhälsan regleras i skollagen.

Hälso- och sjukvårdens ansvar regleras i hälso- och sjukvårdslag, abortlag och smittskyddslag. Sjukvårdshuvudmannen har bland annat uppgiften att främja hälsa och förebygga ohälsa. I hälso- och sjukvårdsansvaret ligger förskrivning av preventivmedel, rådgivning vid oönskad

graviditet, smittskyddsverksamhet samt att förebygga, upptäcka, identifiera och behandla psykisk ohälsa.

En viktig förutsättning för att nå och möta målgruppen ungdomar till och med 24 år är att kommun och region samverkar om ungdomsmottagningsverksamhet.

Eftersom basen i verksamheten utgörs av uppgifter inom hälso- och sjukvårdsområdet har Västra Götalandsregionen huvudmannaskapet i de flesta fall för ungdomsmottagningarna, dock med ett tydligt ansvar för kommunerna att medverka. Det lokala uppdraget att bedriva ungdomsmottagning bör utgå från en samsyn mellan kommun och region.

För det gemensamma arbetet vid ungdomsmottagningen, skrivs lokala avtal som redogör för vilka insatser som sker utifrån respektive huvudmans ansvar, vilket ligger till grund för finansiering av ungdomsmottagningen.

Lokala avtal ska klargöra:

- verksamhetens innehåll (t ex kompetenssammansättning, öppettider och tilläggsuppdrag)
- driftansvar (ledning, planering, uppföljning och redovisning av verksamheten)
- hälso- och sjukvårdsansvaret (om annan än regionen är driftansvarig)
- finansieringsprinciper (respektive huvudmans ansvar för verksamhetens ekonomi)
- former för samverkan och ledning av verksamheten
- eventuell gränsdragning mellan ungdomsmottagning och andra verksamheter

I det fall då kommunen och regionen inte kommer överens om samverkan är respektive part ansvarig för sin del av verksamhet och finansiering. Detta innebär att kommun och region var för sig svarar för sina angelägenheter utifrån gällande lagstiftning.

Verksamhetschef och medicinskt ledningsansvar

Verksamhetschef ska finnas för varje ungdomsmottagning. Verksamhetschefen ska svara för att verksamheten har en personal- och kompetensstruktur som tillgodoser god vårdkvalitet, hög patientsäkerhet och främjar kostnadseffektivitet. Den huvudman som är arbetsgivare ansvarar för att verksamhetschefen har kompetens för uppgiften och att medicinskt ledningsansvarig finns.

Tillgänglighet och valfrihet

Barns och ungdomars olika behov ska i första hand tillgodoses lokalt.

Ungdomsmottagningen ska vara en ”lågtröskelverksamhet” vilket innebär att det ska vara lätt för alla ungdomar att söka hjälp och att man kan vända sig till mottagningen med olika slags frågor.

Ungdomar ska kunna välja vilken ungdomsmottagning de vill besöka inom Västra Götalands län. I det fall det finns andra verksamheter som kan tillgodose ungdomarnas behov är det den enskilde som väljer vilken verksamhet hon/han vill vända sig till.

Avgifter

För besök hos hälso- och sjukvårdspersonal på ungdomsmottagning ska patientavgift erläggas i enlighet med beslut i Västra Götalandsregionen.

Dokumentation och kvalitetssäkring

För de insatser som ligger inom hälso- och sjukvårdens område (ex. preventivmedel, STI, rådgivning vid önskad graviditet, psykisk ohälsa) gäller patientdatalagens regler om dokumentation vilket följer av hälso- och sjukvårdsansvaret. För socialtjänsten gäller den myndighetens regler om dokumentation. Annan dokumentation av verksamheten följer av det kvalitetssystem som huvudmannen beslutar ska gälla för att tillgodose uppföljningskrav, kvalitetssäkring och fortsatt utveckling av verksamheten.

Respektive huvudman beslutar utifrån sitt uppdrag hur dokumentationen vad gäller uppföljning av kvalitet och resultat ska ske.

Vid ungdomsmottagningen samverkar myndigheter hos olika huvudmän utifrån sina lagstadgade uppdrag. Lokalt kan överenskommas att personal kan delta i en annan myndighets verksamhet genom att ges ett dokumenterat uppdrag hos den andra myndigheten. Uppdragstagaren har att iaktta den sekretess som gäller inom den verksamhet där han för tillfället fullgör arbetsgifter. Han dokumenterar hos den myndighet där uppdraget utförs. Om ingen sekretessbrytande regel finns får en uppdragstagare inte använda sig av uppgifter erhållna hos en myndighet inom hälso- och sjukvården när han verkar inom socialtjänsten och omvänt.

Ungdomar ska informeras om sekretessreglerna och på vilket sätt deras besök dokumenteras. Information ska lämnas på det sätt som anges i patientdatalagen och personuppgiftslagen.

Basinnehåll för ungdomsmottagningar i Västra Götaland

Alla ungdomar ska känna till var ungdomsmottagningen finns och ha vetskap om vad de kan få hjälp med på mottagningen. Minst en gång under högstadietiden ska alla elever få göra ett besök på ungdomsmottagning för att få information om verksamheten.

Ungdomsmottagningen ska för unga män och unga kvinnor:

- främja sunda levnadsvanor
- uppmärksamma och medvetandegöra riskfyllda levnadsvanor
- erbjuda adekvat kunskap om sexualitet
- stärka ungdomar i deras naturliga nyfikenhet kring sexualiteten samt stödja deras självkänsla och integritet
- erbjuda preventivmedelsrådgivning och förskrivning av preventivmedel
- tillhandahålla subventionerade eller kostnadsfria preventivmedel
- förebygga och ge stöd vid oönskad graviditet samt vid abortsituation
- förebygga, erbjuda provtagning, behandla och smittspåra sexuellt överförbara infektioner (STI)
- arbeta med ungdomars fysiska och psykiska utveckling samt kroppsuppfattning och självbild
- tidigt upptäcka, ge råd, stöd och behandling vid sociala problem, psykisk ohälsa samt risk- och missbruk
- lotsa ungdomar till annan aktör/vårdgivare vid behov

Den psykosociala verksamheten vid ungdomsmottagningarna ska utvecklas i samverkan med psykiatriska enheter och andra aktörer på orten som arbetar med ungdomar. Bland de frågor som lokalt kan behöva klargöras är hur man samverkar i vårdkedjor och vilken kunskapsöverföring mellan enheter som är nödvändig.

Verksamhetsformer som ska ingå är:

- Öppen mottagning
- Individuella besök
- Gruppverksamhet
- Telefonrådgivning
- Utåtriktat arbete
- Informationsarbete
- Samverkan med andra verksamheter på orten
- Samverkan i individärenden

Utöver detta kan mottagningen utifrån lokala behov få utökad uppdrag som regleras i överenskommelser eller lokala avtal.

Uppföljning och resultat

Ungdomsmottagningarna ska analysera och synliggöra verksamhetens kvalitet och resultat. Huvudmannens uppdragsgivare och verksamhet ska var för sig och tillsammans följa upp och bidra till att verksamheten utvecklas i önskvärd riktning.

Uppföljningen ska utformas i linjeorganisationen och tillsammans med uppdragsgivarna.

Besöks- och åtgärdsregistrering sker via befintligt journalsystem.

Redovisning per ungdomsmottagning:

- Antal besök fördelat på män och kvinnor (nybesök, ny för året, återbesök/yrkeskategori)
- Antal grupper i utåtriktat arbete
- Ungdomarnas hemvist (kommunen, VGR, övriga)
- Åtgärdsregistrering fördelat på män och kvinnor enligt KVÅ-ung
- STI fördelat på män och kvinnor (antal prov, andel positiva, antal smittspårningar)

Dessutom bör ungdomarnas synpunkter efterfrågas och sammanställas. Frågeställningar som bör belysas är:

- Upplevd tillgänglighet
- Delaktighet (självbestämmande och integritet)
- Information (begriplig, individuellt anpassad)
- Personalens bemötande
- Om ungdomarna får svar på sina frågor/hjälp med sina frågor

Utveckling av ungdomsmottagningar – några viktiga framtidsfrågor

Samverkan

Samverkan mellan ungdomsmottagning och aktörer som socialtjänst, hälso- och sjukvård, skola, folkhälsoråd och föreningsliv med flera är en förutsättning. För ungdomsmottagningens verksamhet bör samverkan och samordning prioriteras för att nå speciellt utsatta ungdomar.

Internet och kommunikation

Öka tillgänglighet för information och kommunikation via internet och sociala medier. Västra Götalandsregionens hemsida bör utvecklas och göras mer användarvänlig och länkas till den nationella hemsida, Ungdomsmottagningen på nätet (www.umo.se) där man kan söka sig fram till respektive mottagning. Samma gäller för kommunala hemsidor.

Hälsofrämjande arbete och förhållningssätt

Ett hälsofrämjande, eller salutogent, perspektiv innebär att man utgår ifrån det friska hos individen och ser till dess styrkor och förutsättningar för en god hälsa. Hälsofrämjande arbete och förhållningssätt bör ständigt lyftas och vara ett utvecklingsområde.

Jämlikhet

Handlar om tillgång till lika vård och stöd för alla ungdomar i samhället oavsett kön, etnicitet, funktionsnedsättning med mera. Jämlikhetsperspektivet bör ständigt finnas som ett övergripande mål och utvecklingsområde.

Uppsökande och utåtriktad verksamhet

För att arbeta uppsökande och utåtriktad krävs en god samverkan med andra aktörer så att man når de arenor där ungdomar befinner sig. Detta arbete bör utvecklas ytterligare.

Tillgänglighet

Verka för god tillgänglighet med hög kvalitet i hela länet.

Uppföljning

Förbättra besöks- och åtgärdsregistreringen i Västra Götaland.

Referenser:

Hälso- och sjukvårdslagen
Socialtjänstlagen
Skollagen

Abortlagen
Smittskyddslagen

Verksamhetschefsansvar
HSL 29-30§, SOSFS 1997:8

Personuppgiftslagen 1998:204
Lag om behandling av personuppgifter inom socialtjänst 2001:454
Patientdatalagen 2008:355

Ledningssystem för kvalitet
SOSFS 2005:12
SOSFS 2006:11

Ett utvecklat samarbete – Riktlinjer för verksamheter som möter barn och ungdomar med psykisk ohälsa, störning och funktionshinder, nov 2009 (RSK 341-2005)